

Paweł Kościelny

Informacja prawna dotycząca klauzuli sumienia w zawodach medycznych w Niemczech¹

Notice on the conscience clause for health care professionals in Germany: This paper describes the rules for conscience clause applying to doctors and nurses in German law. German legal system provides the right to refuse to participate in carrying out abortions. It is available not only to doctors but also to those who might be involved in the abortion procedure as well. The legal system also provides the right to refuse to participate in treatment of embryos.

Keywords: conscience clause | medicine | Germany | abortion | embryos
Słowa kluczowe: klauzula sumienia | medycyna | Niemcy | aborcja | embriony

Ekspert ds. legislacji BAS.

Przedmiot informacji

W niniejszym opracowaniu przedstawiono regulacje dotyczące tzw. klauzuli sumienia lekarzy i pielęgniarek zawarte w prawie niemieckim.

Prawo do odmowy uczestniczenia w przeprowadzaniu zabiegu aborcji

Prawo dla personelu medycznego do odmowy uczestniczenia w przeprowadzaniu zabiegu przerwania ciąży przewiduje ustawa z 27 lipca 1992 r. o unikaniu i pokonywaniu konfliktów związanych z ciążą (BGBl. I, s. 1398, ostatnio zmieniona ustawą z 22 grudnia 2011 r. – BGBl. I, s. 2975; niem. *Gesetz zur Vermeidung und Bewältigung von Schwangerschaftskonflikten*, dalej: SchKG)². Zgodnie z § 12 SchKG zatytułowanym „Odmowa”: 1. *Nikt nie jest zobowiązany*

¹ Opinia sporządzona 27 marca 2012 r. na zlecenie posła; BAS-WAL-492/11(8).

² Źródło: <http://www.gesetze-im-internet.de/beratungsg/BJNR113980992.html> [dostęp: 27 marca 2012 r.].

do brania udziału w aborcji. 2. Ustępu 1 nie stosuje się, jeżeli udział jest niezbędny dla uniknięcia niebezpieczeństwa śmierci kobiety lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu kobiety, których nie można uniknąć w inny sposób.

Przewidziane w ust. 2 § 12 SchKG odstępstwo dotyczy sytuacji nagłego zagrożenia życia lub ciężkiego uszczerbku zdrowia kobiety³. W takiej sytuacji, jeśli nie jest możliwe zastępstwo, powstaje obowiązek współdziałania⁴. Naruszenie tego obowiązku jest karalne (§ 211 i n., § 223 i n. oraz § 323 lit. c niemieckiego kodeksu karnego).

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że przewidziane w § 12 SchKG prawo odmowy nie obejmuje przeprowadzenia badania kobiety, które miałyby stwierdzić istnienie zagrożenia życia lub zdrowia. Prawo odmowy nie obejmuje czynności medycznych przed podjęciem decyzji o dokonaniu aborcji (takich jak test ciążowy, diagnostyka prenatalna) i potrzebnych po niej czynności opieki i pielęgnacji⁵.

Prawo odmowy dotyczy każdej osoby, która z uwagi na swoje stanowisko lub funkcję mogłaby być zaangażowana w zabieg przerwania ciąży. Dotyczy więc nie tylko lekarzy, ale także medycznego personelu pomocniczego (pielęgniarek odpowiedzialnych za anestezję, pielęgniarek pomagających przy przeprowadzaniu operacji), jak również zarządcy bądź dyrektora szpitala⁶.

Powody skorzystania z prawa odmowy nie muszą dotyczyć sumienia. Z prawa tego można skorzystać niezależnie od motywów i uzasadnień; nie są one brane pod uwagę. Z prawa tego można skorzystać w każdym czasie, może się odnosić generalnie do wszystkich zabiegów przerywania ciąży lub do konkretnych, pojedynczych przypadków; nie przewidziano formy, w której ma być wyrażone.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że o ile zapisanie przeprowadzania zabiegu przerwania ciąży z powodów innych niż medyczne wśród zadań służbowych lekarza pracującego w szpitalu byłoby niezgodne z § 12 ust. 1 SchKG i przez to bezskuteczne, o tyle zawarcie nowej umowy o pracę przez prywatny szpital może być uzależnione od gotowości lekarza do przeprowadzania zabiegów przerwania ciąży⁷.

³ Dalej poszedł Federalny Sąd Konstytucyjny, stwierdzając, że chodzi o sytuację każdego medycznego wskazania; zob. Zbiór Orzeczeń Federalnego Sądu Konstytucyjnego, t. 88, s. 294; por. Uhlenbruck [w:] *Handbuch des Arztes*, A. Laufs, W. Uhlenbruck [et al.], München 2010, s. 1700.

⁴ Zob. W. Uhlenbruck [w:] *Handbuch des*, *op. cit.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem* i tam przywołany Zbiór Orzeczeń Federalnego Sądu Konstytucyjnego, t. 88, s. 294.

Prawo do nieuczestniczenia w zabiegach na embrionach

Podobne rozwiązanie prawne przewidziano w ustawie z 13 grudnia 1990 r. o ochronie embrionów (BGBl. I, s. 2746, ostatnio zmieniona ustawą z 21 listopada 2011 r. – BGBl. I, s. 2228; niem. *Gesetz zum Schutz von Embryonen*⁸. Zgodnie z § 10 tej ustawy, zatytułowanym „Dobrowolny udział”, nikt nie jest zobowiązany do przeprowadzania lub uczestniczenia w czynnościach określonych w § 9. We wskazanym § 9 jest mowa o: sztucznym zapłodnieniu, diagnostyce preimplantacyjnej, przeniesieniu ludzkiego embrionu do organizmu kobiety, zamrożeniu ludzkiego embrionu lub ludzkiej komórki jajowej, do której już przeniknęła ludzka komórka spermy lub została wprowadzona sztucznie.

⁸ Źródło: <http://www.gesetze-im-internet.de/eschg/BJNR027460990.html> [dostęp: 27 marca 2012 r.].